

1. Charakteristika kraje a jeho postavení v rámci České republiky

Zlínský kraj leží na jihovýchodě republiky a svou východní částí tvoří státní hranici České republiky se Slovenskou republikou. Na jihu a jihozápadě sousedí s krajem Jihomoravským, na severozápadě s krajem Olomouckým a nejkratší hranice vede na severu s Moravskoslezským krajem.

Území kraje je značně rozmanité. Západní část Zlínského kraje vyplňuje kromě lesnatého pohoří Chřibů také severní polovina Dolnomoravského úvalu a jižní část Hornomoravského úvalu. Východní hranici regionu tvoří Bílé Karpaty, které směrem k severu přecházejí v Javorníky a Moravsko-Slezské Beskydy. Severu dominuje Hostýnsko - Vsetínská hornatina.

Nejvýznamnějším vodním tokem kraje je řeka Morava protékající Kroměříží, západní části Zlínska a Uherským Hradištěm. V tomto území vytváří biokoridor nadregionálního významu, který je součástí středoevropské sítě ekologické stability (EECONET). Vodstvo kraje tvoří i řeky Bečva, Senice, Olšava, Vlára nebo Dřevnice. Vodními nádržemi a plochami vhodnými pro rekreaci jsou Horní Bečva, Bystřička, Rusava, Pozlovice, Smraďavka a další.

Většina půd kraje je minerálně chudá, s výjimkou draslíku a hořčíku, s nedostatkem humusu. Jsou to hnědé půdy vrchovin a podzoly, které směrem k jihu místy přecházejí do hnědých půd nižších poloh. Na rozdíl od kopcovité a hornaté části s chudými štěrkovitými a kamenitými středně těžkými až těžkými půdami je v obou úvalech úrodná hnědozemě i černozemě a v okolí řeky Moravy také kvalitní lužní půdy.

Nerostné bohatství kraje spočívá zejména ve zdrojích stavebních materiálů, celorepublikový význam mají ložiska štěrkopísku. Důležitá jsou rovněž naleziště stavebního kamene, vápence, cihlářské hlíny a v omezené míře také ropy a zemního plynu.

Zemědělská půda zaujímá 49 % z celkové rozlohy, orná půda 32 %. Ve srovnání s ostatními kraji je podíl lesních pozemků třetí největší, představuje 40 % rozlohy kraje. Klimatické podmínky v kraji jsou příznivé, průměrná teplota vzduchu v roce 2005 byla 8,8 °C a celkový úhrn srážek 697 mm/m².

Zlínský kraj má velkou rozlohu chráněného krajinného území. Velkoplošná území zahrnují dvě chráněné krajinné oblasti, Beskydy a Bílé Karpaty, která představují zhruba 30 % území. CHKO Bílé Karpaty patří mezi šest biosférických rezervací UNESCO v republice. Na území kraje se dále nachází 44 přírodních rezervací, z toho 7 národních a 126 přírodních památek, z toho 3 národní. V červenci 2000 bylo založeno sdružení právnických osob Euroregion Bílé - Biele Karpaty, zaměřené na všestranný rozvoj přeshraniční spolupráce regionů na území chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty. Euroregion zahrnuje území působení sdružení „Región Biele Karpaty“ se sídlem v Trenčíně a území působení sdružení „Region Bílé Karpaty“ se sídlem ve Zlíně. Českou část euroregionu tvoří okresy Uherské Hradiště, Zlín a Vsetín a část okresu Kroměříž a dále několik obcí okresu Hodonín s mikroregionem Horňácko patřícím do Jihomoravského kraje.

Obyvatelstvo žije ve 304 obcích, z nichž 30 má statut města. Ve městech žije 359,5 tis. osob, tj. 61,1 % obyvatel kraje, což představuje pátý nejnižší podíl mezi kraji. Hustota osídlení 148,9 obyvatel na km² je mírně nadprůměrná. Ve městech dosahuje průměrná hustota 339,1 obyvatel na km², v ostatních obcích 79,2 obyvatel. V sídelní struktuře převažují obce do tisíce obyvatel, představující zhruba dvě třetiny obcí kraje a jejich obyvatelstvo tvoří 17,7 % z celkového počtu obyvatel. Hustota obcí je 7,7 na 100 km².

Od počátku roku 2003 platí nové administrativně-správní uspořádání území kraje, na základě kterého se kraj člení na 13 správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Městské úřady těchto obcí zabezpečují agendy pro všechny obce, které náleží do jejich správního obvodu. Obcemi s rozšířenou působností se ve Zlínském kraji staly: Bystřice pod Hostýnem, Holešov, Kroměříž, Luhačovice, Otrokovice, Rožnov pod Radhoštěm, Uherské Hradiště, Uherský Brod, Valašské Klobouky, Valašské Meziříčí, Vizovice, Vsetín a Zlín.

Počtem obyvatel se Zlínský kraj řadí na 8. místo mezi kraji a 589,8 tis. obyvatel kraje představuje 5,8 % celkového počtu obyvatel ČR. Průměrný věk jeho obyvatel je dlouhodobě mírně pod republikovým průměrem, v roce 2005 byl 39,9 let.

Vlivem nízké porodnosti ubývá dětské složky obyvatelstva. Podíl osob v produktivním věku 15 – 64 let se za poslední období zvýšil zejména díky tomu, že se do této věkové kategorie dostaly silné ročníky dvou populačních vln z 50. a 70. let. Z ekonomického hlediska jde pravděpodobně o nejpříznivější strukturu obyvatel Zlínského kraje za poslední období.

V důsledku prodloužení střední délky života se zvýšil nejen podíl osob v předdůchodovém věku, ale i osob v poproduktivním věku (nad 65 let). Stárnutí populace, které se projevuje v celé naší společnosti, vyvolává potřebu i v našem regionu orientovat se na politiku a praxi aktivního stárnutí.

Jak demografické, tak i ekonomické změny v kraji ovlivňují i problematiku pracovní neschopnosti, která není jenom odrazem zdravotního stavu obyvatelstva. Zlínský kraj dlouhodobě patří mezi kraje s nejvyšším průměrným procentem pracovní neschopnosti.

Na tvorbě hrubého domácího produktu se Zlínský kraj v roce 2005 podílel 4,6 %. V přepočtu na jednoho obyvatele dosáhl hrubý domácí produkt výše 232 558 Kč a mezi kraji je to čtvrtá nejnižší hodnota představující 80,1 % republikového průměru. Podle struktury nově vytvořené hodnoty se na tvorbě HDP roku 2005 rozhodujícím způsobem podíleli výrobci z odvětví zpracovatelského průmyslu (39,0 %), komerčních služeb (11,7 %) a obchodu (11,6 %). Nezanedbatelně se na tvorbě HDP podílelo i stavebnictví spolu s dopravou. Zemědělství a lesní hospodářství tvoří jen 3,3 % regionální hrubé přidané hodnoty. Tvorba hrubého fixního kapitálu na obyvatele v kraji byla v roce 2005 po kraji Olomouckém druhou nejnižší v republice, když její hodnota dosáhla pouze 65,0 %.

Na celkovém objemu vývozu České republiky se Zlínský kraj podílí 5,0 % a řadí se tak na 8. pomyslnou příčku mezi kraji. V objemu 94,3 mld. Kč vyvezené produkce převládají polotovary a materiály, které představují 34,1 %. Následují stroje a dopravní prostředky, průmyslové spotřební zboží, chemikálie a jiné podobné výrobky. Převážná část vývozu směřuje do Německa, významný je i podíl vývozu určený pro Slovenskou republiku.

Základ ekonomiky tvoří stále velké průmyslové podniky. Nejvýznamnější podniky jsou v průmyslu gumárenském, všeobecném strojírenství, chemickém průmyslu a elektrotechnice. Intenzita podnikatelské aktivity vyjádřená počtem subjektů na tisíc obyvatel byla podprůměrná (v kraji dosáhla 219 subjektů proti 233 republikovým) a v krajském pořadí 9. nejvyšší.

Zemědělství je soustředěno do nížinných částí kraje, kde velmi dobré podmínky (černozeď, teplé klima) v úvalech umožňují pěstování pšenice, cukrovky i sladovnického ječmene. V podhorských a horských oblastech převládá pěstování brambor a píce. Horské louky a pastviny poskytují možnosti pro specifické formy zemědělské produkce, například pastevečství, a další aktivity, které souvisejí se zachováním svébytného rázu krajiny i kultury. Zde se nabízí možnosti využití pro projekty oblasti turismu jako je venkovský cestovní ruch nebo ekoagroturistika.

Síť zdravotnických zařízení tvořilo v roce 2005 v kraji 11 nemocnic s 3 315 lůžky, 7 odborných léčebných ústavů s 1 594 lůžky, 286 samostatných ordinací lékařů (praktičtí lékaři pro dospělé, děti a dorost, stomatologové, gynekologové, specialisté) a 126 lékáren a výdejen léků. Na území kraje v roce 2005 působilo 1 945 lékařů a na každého z nich připadlo 303 obyvatel. Je to o 52 obyvatel více než na úrovni republiky a kraj se tak řadí spolu s krajem Vysočina hned za Středočeský kraj, ve kterém byla tato hodnota nejvyšší (336 obyvatel na lékaře).

Lázeňství ve Zlínském kraji zastupují největší měrou Lázně Luhačovice, které mají nadregionální význam a dále menší lázně, a to Lázně Zlín - Kostelec, Ostrožská Nová Ves nebo lázně Smradávka nedaleko Buchlovic.

Ve Zlínském kraji působí celkem 106 středních a vyšších odborných škol, které poskytovaly vzdělání 33,5 tisícům žáků denního studia. Vysoké školství mělo v regionu dlouholetou tradici v podobě fakulty technologické VUT v Brně, která ve Zlíně existovala od roku 1969. Na jejím základě byla k 1. 1. 2001 zřízena Univerzita Tomáše Bati. Nejvyšší stupeň vzdělání v kraji poskytuje také soukromá vysoká škola Evropský polytechnický institut v Kunovicích, která vznikla jako první soukromá vysoká škola na Moravě

Území kraje nabízí řadu příležitostí pro rozvoj cestovního ruchu, a to především množstvím kulturních historických památek, mezi které patří známý hrad Buchlov a zámek v Buchlovicích, zámek v Kroměříži spolu se zámeckou zahradou a řada další. Dobré podmínky v kraji jsou i pro sport a rekreaci, zejména v horských oblastech. Existuje zde hustá a dobře značená síť vzájemně propojených turistických stezek a tras, stejně tak existuje i řada cyklotras a cyklistických stezek.

Zlínský kraj je známý jako oblast, ve které se především prostřednictvím lidových uměleckých souborů udržují tradice tří odlišných národopisných celků – Slovácka, Hané a Valašska. Ale nejsou to jenom tradiční folklórní akce, které přesahují svým významem hranice regionu. Připojuje se i Mezinárodní festival filmů pro děti a mládež, který se koná každoročně ve Zlíně, festival Letní filmová škola v Uherském Hradišti a novodobou tradici mají i Dny lidí dobré vůle, setkání křesťanů na Velehradě.